

Розділ III. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

DOI: 10.33766/2524-0323.92.200-215
УДК 342.41

Я. О. Берназюк,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
професор кафедри публічного та
приватного права Таврійського національного
університету імені В. І. Вернадського
e-mail: bern1979@ukr.net
 <https://orcid.org/0000-0002-2353-4836>

КОНСТИТУЦІЙНІ ГАРАНТІЇ ВИКОНАННЯ СУДОВОГО РІШЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті висвітлено окремі питання конституційних гарантій виконання судового рішення в адміністративному процесі. Обґрунтовано, що невиконання судових рішень в адміністративному судочинстві залишається однією з найпоширеніших проблем, із якою громадяни України звертаються до Європейського суду з прав людини. Досліджено нові конституційні підходи до застосування принципу обов'язковості виконання судового рішення під час вирішення публічно-правових спорів на підставі аналізу Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду України та окремих рішень Європейського суду з прав людини. Визначено, що одним із ефективних засобів забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судового рішення в адміністративному судочинстві є судовий контроль.

Ключові слова: конституційні гарантії, судові рішення, обов'язковість виконання, адміністративний процес.

Постановка проблеми. Основною конституційною засадою судочинства, серед іншого, є обов'язковість судового рішення (п. 9 ч. 2 ст. 129 Конституції України), що є однією із важливих складових принципу правової визначеності, а також права на справедливий суд, закріпленого в ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1]. Притому, слід зазначити, що внесенні Законом № 1401-VIII від 2 червня 2016 р. [2] зміни до Конституції України щодо правосуддя зумовили появу нових підходів до застосування принципу обов'язковості виконання судового рішення, зокрема, під час вирішення публічно-правових спорів. Так ч. 5 ст. 124 Конституції України у редакції, яка діяла до внесення зазначених вище змін, було передбачено, що судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України. Натомість Законом № 1401-VIII від 2 червня 2016 р. Конституція України була доповнена ст. 129 - 1, положення якої визначають, що суд ухвалює рішення іменем України;

судове рішення є обов'язковим до виконання; держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку; контроль за виконанням судового рішення здійснює суд [3].

Указані конституційні положення знайшли своє продовження в Кодексі адміністративного судочинства України (КАС України), інших процесуальних кодексах, а також у Законі України «Про судоустрій і статус суддів». Так ст. 2, ч.2 ст. 14 КАС України [4] та ч.2 ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5] регламентовано, що судові рішення, які набрали законної сили, є обов'язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Причому, у ст. 370 КАС України додатково закріплено, що судові рішення, яке набрало законної сили, є обов'язковим для учасників справи, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності, – поза її межами; невиконання судового рішення тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Отже, однією із новел конституційної реформи в сфері правосуддя стало те, що повноваження стосовно здійснення контролю за виконанням судового рішення закріплені на рівні положень Основного Закону України; внесені зміни визначили, що обов'язковість судового рішення поширюється не лише на територію України; відповідальність за виконання судового рішення покладено на державу, а контроль за цим процесом – на суд, що виніс відповідне рішення. Відтак, забезпечення виконання судових рішень в публічно-правових спорах покладається у тому числі, на адміністративні суди, які, здійснюючи судовий контроль та застосовуючи інші процесуальні засоби, сприяють реалізації конституційної засади обов'язковості судового рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти реалізації принципу обов'язковості судового рішення висвітлювались у роботах таких науковців, як: А. М. Авторгов, Л. Л. Богачова, П. Д. Гуйван, А. С. Зеленов, О. М. Капля, Г. З. Огнев'юк, В. В. Сердюк та ін. Деякі питання, пов'язані із забезпеченням обов'язковості судового рішення, досліджувались автором даної статті [6; 7; 8]. Однак, на сьогодні не достатньо вивченим залишається питання забезпечення реалізації конституційних гарантій обов'язковості судових рішень саме в адміністративному процесі з урахуванням нових підходів до застосування принципу обов'язковості виконання судового рішення під час вирішення публічно-правових спорів.

Формулювання цілей. Отже, метою статті є визначення нових підходів до застосування принципу обов'язковості виконання судового рішення під час вирішення публічно-правових спорів на підставі аналізу положень Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду України, практики Європейського суду з прав людини та Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. Завершальною стадією судового процесу є виконання судового рішення. При тому важливо зазначити, що обов'язкове виконання судового рішення в контексті статей 129, 129-1 Конституції України означає, що відповідне рішення буде виконано своєчасно (у розумні строки), належним чином (у спосіб, визначений судом) та в повному обсязі (у точній відповідності до приписів мотивувальної та резолютивної частин рішення). Водночас, в Україні актуальною залишається проблема невиконання судових рішень, зокрема, у тих справах, де боржником виступає держава. Про це зазначається в багатьох публікаціях та статистичних дослідженнях [9, с. 8]. Так, за інформацією, отриманою у результаті моніторингу причин невиконання судових рішень у справах, в яких боржником виступає держава, на початок 2020 року не виконано судових рішень приблизно на суму 500 млрд грн [10; 11].

Невиконання судових рішень в публічно-правових спорах, окрім власне порушення конституційної засади обов'язковості виконання судових рішень, тягне за собою ряд негативних наслідків, які позначаються не тільки на репутації судової влади, але й всієї держави. До таких наслідків, зокрема, слід віднести: порушення принципу правової визначеності [12]; дискримінація [13] та нівелювання результату судового рішення, яке, попри те, що воно прийнято на користь особи, залишається несправедливим, оскільки фактично не виконується протягом тривалого часу; негативний вплив на виконання рішень судів у приватноправових спорах [14]; нестворення належних гарантій судового захисту і дієвого доступу до правосуддя для міжнародних партнерів, інвесторів; фактичне порушення зобов'язань щодо взаємного визнання та виконання судових рішень у рамках, зокрема, права ЄС [15], зниження довіри до судової влади [16] та різного роду політичні маніпуляції з судовою реформою [17] тощо. Крім того, доречним є зауваження судді Верховного Суду Д. Гудими про те, що суди не менше, ніж стягувачі, потребують того, щоб судові рішення були належно виконані, а права особи, яка звернулася до суду, були захищені ефективно [18].

Причому, О. Ступак зауважила, що в разі, коли громадяни спостерігають те, що держава дозволяє собі не виконувати судові рішення, це сприймається як норма поведінки, що в подальшому призводить до зволікання громадянами, які виступають боржниками у цивільних справах, у виконанні судових рішень у таких справах [15]. Своєю чергою, П. Пушкар зазначив, що питання виконання Україною рішень національних судів — це проблема не тільки слідкування нашим зобов'язанням перед Радою Європи, а й виконання міжнародних євроінтеграційних намірів України — Угоди про асоціацію з ЄС, а також партнерства з НАТО. У розпорядженні Комітету Міністрів Ради Європи є інформація про те, що нинішній рівень виконання судових рішень становить 2,6 % [16].

На важливість належного виконання судового рішення неодноразово наголошував у своїх рішеннях Конституційний Суд України. Так у пункті 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009 (справа щодо конституційності окремих положень Кримінально-процесуального кодексу України) Конституційний Суд України зазначив, що, від-

повідно до положень Конституції України, судові рішення є обов'язковими до виконання; обов'язковість рішень суду є однією із основних засад судочинства, яка гарантує ефективне здійснення правосуддя; виконання всіма суб'єктами правовідносин приписів, викладених у рішеннях суду, які набрали законної сили, утверджує авторитет держави як правової [19]. З огляду на це, посилення судового контролю за виконанням судових рішень та наділення суду з цією метою правом накладати штрафні санкції є заходом для забезпечення конституційного права громадян на судовий захист.

Крім того, у Рішенні від 26 червня 2013 р. № 5-рп/2013 (справа щодо офіційного тлумачення положень п.2 ч. 2 ст. 17, п.8 ч.1 ст. 26, ч.1 ст. 50 Закону України «Про виконавче провадження») Конституційний Суд України зазначив, що право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист (абз.5 п.п. 2.1 п.2 мотивувальної частини Рішення від 26 червня 2013 року № 5-рп/2013 [20]); набрання судовим рішенням законної сили є юридичною подією, з настанням якої виникають, змінюються чи припиняються певні правовідносини, а таке рішення набуває нових властивостей; основною з цих властивостей є обов'язковість — сутнісна ознака судового рішення як акта правосуддя (підпункт 2.4 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018 [21]); невід'ємною складовою права кожного на судовий захист є обов'язковість виконання судового рішення. Це право охоплює, зокрема, законодавчо визначений комплекс дій, спрямованих на захист і відновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (пункт 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 р. № 18-рп/2012 [22]); невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом (пункт 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року № 11-рп/2012 [23]).

Конституційний Суд України в Рішенні від 26 червня 2013 року взяв до уваги практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), який, зокрема, у пункті 43 рішення у справі «Шмалько проти України» (заява № 60750/00) [24] вказав, що право на виконання судового рішення є складовою права на судовий захист, передбаченого статтею 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, для цілей якої виконання рішення, ухваленого будь-яким судом, має розцінюватися як складова частина судового розгляду (пункт 43) [1].

За позицією Конституційного Суду України, висловленою в Рішенні від 15 травня 2019 року № 2-р(II)/2019 (справа щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень ч.2 ст. 26 Закону України «Про виконавче провадження» (щодо забезпечення державою виконання судового рішення)) судовий захист прав і свобод людини і громадянина необхідний розглядати як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина, і саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до ч.2 ст. 55 Конституції України (абз.15 п.3 мотивувальної частини Рішення від 7 травня 2002 року № 8-рп/2002); право на судовий захист є гарантією реалізації інших конституційних прав і свобод, їх утвердження й захисту за допомогою правосуддя (абз.8 п.2.1 п.2 мотивувальної частини Рішення від

23 листопада 2018 року № 10-р/2018). Отже, як випливає з наведеного, держава повинна повною мірою забезпечити реалізацію гарантованого ст. 55 Конституції України права кожного на судовий захист [25]. Конституційний Суд України наголосив, що забезпечення державою виконання судового рішення, як невід'ємної складової права кожного на судовий захист, закладено на конституційному рівні у зв'язку із внесенням Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 року № 1401-VIII змін до Конституції України та доповненням її, зокрема, ст. 129-1, ч.2 якої передбачено, що держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Також, Конституційний Суд України, узявши до уваги ст.ст. 3, 8, ч.ч.1, 2 ст. 55, ч.ч. 1, 2 ст. 129-1 Конституції України, свої юридичні позиції щодо визначення виконання судового рішення складовою конституційного права на судовий захист, дійшов висновку, що держава, створюючи належні національні організаційно-правові механізми реалізації права на виконання судового рішення, повинна не лише впроваджувати ефективні системи виконання судових рішень, а й забезпечувати функціонування цих систем у такий спосіб, щоб доступ до них мала кожна особа, на користь якої ухвалене обов'язкове судове рішення, у разі, якщо це рішення не виконується, у тому числі державним органом [25].

Конституційний Суд України наголосив, що визначений у законі порядок забезпечення державою виконання судового рішення має відповідати принципам верховенства права та справедливості, гарантувати конституційне право на судовий захист; невиконання державою позитивного обов'язку щодо забезпечення функціонування запроваджуваної нею системи виконання судових рішень призводить до обмеження конституційного права на судовий захист та нівелює його сутність. Крім того, у Рішенні від 15 травня 2019 р. № 2-р(II)/2019 Конституційний Суд України, з посиланням на практику ЄСПЛ, наголосив, що визначене статтею 6 Конвенції право на суд було б ілюзорним, якби правова система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судове рішення не виконувалося на шкоду одній зі сторін; саме на державу покладено позитивний обов'язок створити систему виконання судових рішень, яка була б ефективною як у теорії, так і на практиці, і гарантувала б їх виконання без неналежних затримок; ефективний доступ до суду включає право на те, щоб рішення суду було виконане без не виправданих затримок; держава і її державні органи відповідальні за повне та своєчасне виконання судових рішень, які постановлені проти них (пункт 43 рішення у справі «Шмалько проти України», заява № 60750/00; пункт 84 рішення у справі «Валерій Фуклев проти України», заява № 6318/03; пункт 64 рішення у справі «Apostol v. Georgia», заява № 30779/04; пункти 46, 51, 54 рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», заява № 40450/04) [25].

На підставі аналізу ст.ст. 3, 8, ч.ч.1, 2 ст. 55, ст. 129, ч.ч.1, 2 ст. 129-1 Конституції України у їх системному зв'язку, Конституційний Суд України у Рішенні від 15 травня 2019 р. № 2-р(II)/2019 констатував, що обов'язкове виконання судового рішення є необхідною умовою реалізації конституційного права кожного на судовий захист, тому держава не може ухилятися від виконання свого позитивного

обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави [25].

Конституційний Суд України, зробивши висновок, що принцип поділу влади (стаття 6 Конституції України), очевидно, зазнає порушення, якщо законодавчий орган своїм актом тимчасово зупиняє виконання остаточних судових рішень, визнав неконституційними положення Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 13 квітня 2020 року № 553-IX, які унеможливили здійснення Державною казначейською службою України безспірною списання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів на підставі рішення суду до 1 січня 2021 року [26].

У науковій літературі з цього приводу зазначається, що при зверненні до суду за судовим захистом його рішення набуває ознак загальнообов'язкового як для самих сторін процесу, так і для державних органів та суду, який ухвалив таке рішення. Відтак, законними є очікування особи щодо безпосереднього виконання судового рішення, а виконання рішення суду на практиці найяскравіше свідчить про дієвість судового захисту порушених прав і свобод людини [27, с. 172].

Отже, обов'язковість виконання судового рішення є важливою складовою права особи на справедливий суд, що гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, та однією з основних засад судочинства, визначених ст.ст. 129, 129-1 Конституції України, ст.ст. 2, 14, 370 КАС України та ст.13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Для удосконалення гарантій забезпечення виконання судового рішення, зокрема, у публічно-правових спорах, необхідно порівняти ці гарантії з тими, що передбачені Конституцією та законами України для забезпечення виконання рішень Конституційного Суду України. Так, відповідно до ч.2 ст. 147 Конституції України, діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків [3]. Частинами 1 та 2 ст. 97 Закону України «Про Конституційний Суд України» передбачено, що суд у рішенні, висновку може встановити порядок і строки їх виконання, а також зобов'язати відповідні державні органи забезпечити контроль за виконанням рішення, додержанням висновку. Суд може вимагати від відповідних органів письмове підтвердження виконання рішення, додержання висновку [28].

Важливо, що в Рішенні Конституційного Суду України від 20 грудня 2018 р. № 13-р/2018 зазначено, що Конституцією України встановлено, що рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені (стаття 151-2); рішення Конституційного Суду України незалежно від того, визначено в них порядок і строки їх виконання чи ні, є обов'язковими до виконання на всій території України; органи державної влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, посадові та службові особи, громадяни та їх об'єднання, іноземці, особи без громадянства повинні утримуватись від застосування чи використання правових актів або їх положень, визнаних неконституційними; рішення

Конституційного Суду України мають пряму дію і для набрання чинності не потребують підтверджень з боку будь-яких органів державної влади; додаткове визначення у рішеннях, висновках Конституційного Суду України порядку їх виконання не скасовує і не підміняє загальної обов'язковості їх виконання (абзаци 2, 3, 6 п.4 мотивувальної частини Рішення від 14 грудня 2000 року № 15-рп/2000) [29].

Отже, правовий механізм забезпечення виконання рішень єдиного органу конституційної юрисдикції включає ряд гарантій, серед яких визначення, що рішення Конституційного Суду України мають пряму дію і для набрання чинності не потребують підтверджень; можливість встановлення Судом порядку і строків виконання своїх рішень; право Конституційного Суду України встановити контроль за виконанням прийнятих рішень шляхом зобов'язання відповідних державних органів вчинити конкретні дії, спрямовані на виконання рішення, додержання висновку тощо.

Стосовно до механізму забезпечення виконання судових рішень в публічно-правових спорах, слід зазначити, що КАС України закріплює ряд процесуальних засобів забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судового рішення. Зокрема, на підставі аналізу положень КАС України можна виокремити такі основні процесуальні засоби, за допомогою яких адміністративний суд забезпечує належне виконання судового рішення, яке набрало законної сили: 1) роз'яснення судового рішення (ст. 254); 2) судовий контроль за виконанням судового рішення (ст.ст. 382, 383); 3) заміна сторони виконавчого провадження (ст. 379); 4) поновлення пропущеного з поважних причин строку пред'явлення виконавчого листа до виконання (ст. 376); 5) відстрочення чи розстрочення виконання судового рішення, зміна чи встановлення способу й порядку виконання (ст. 378); 6) зупинення виконання судових рішень лише у виключних випадках (ст. 375); 7) застосування як преюдиційних обставин, встановлених у судовому рішенні, що набрало законної сили, під час судового розгляду іншої справи (ч.4-7 ст. 78) тощо [6].

Згідно з позицією, що сформована Верховним Судом у постанові від 27 грудня 2019 року у справі № 757/42871/15-а (справа стосується процесуальних питань гарантування виконання судового рішення), суд повинен враховувати, зокрема, принцип пріоритетності застосування норм Конституції України над іншими нормативно-правовими актами (ст. 3, 7 КАС України); принцип верховенства права, з урахуванням судової практики Європейського Суду з прав людини (ст. 8 Конституції України, ст. 6 КАС України та ч.1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»); принцип пріоритетності застосування та обов'язковості міжнародних договорів, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України (ст. 9 Конституції України, ст. 3, 7 КАС України та ст. 15 Закону України «Про міжнародні договори») [30].

Важливо також, що для реалізації конституційної засади обов'язковості судового рішення ст. 372 КАС України визначені спеціальні механізми, зокрема зазначено, що в разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені в самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних по-

вноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення [4]. Водночас проблема забезпечення виконання судового рішення, яке набрало законної сили, зокрема, у публічно-правових спорах, досить гостро постає в сучасних реаліях, про що свідчать чисельні звернення до ЄСПЛ. Так аналіз практики ЄСПЛ, сформованої лише протягом 2020 року, вказує на те, що виконання судових рішень залишається одним із найпоширеніших проблемних питань, з яким звертаються до цього Суду.

Такими проблемами є, як правило, невиконання або несвоєчасне виконання постановленого на користь особи рішення суду та відсутність ефективного засобу правового захисту в національній правовій системі; крім того, досить часто Суд у таких справах констатує порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд) у поєднанні зі статтею 1 першого Протоколу до Конвенції (захист права власності), а також порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний захист правового захисту) (рішення ЄСПЛ від 14 січня 2020 року у справі «Andreyev v. Russia» (заява № 28852/06); від 28 січня 2020 року у справі «Yunusova v. Russia» (заява № 5489/10); від 04 лютого 2020 року у справі «Shibayeva v. Russia» (закон № 13813/06); від 10 березня 2020 року у справі «Indayeva and Sultanov v. Russia» (заяви № 58821/08 та 18360/13); від 16 січня 2020 року у справі «Sinadinovska v. North Macedonia» (заява № 27881/06); від 11 лютого 2020 року у справі «Shmatova and others v. Russia» (заява № 36539/08); від 20 лютого 2020 року «Livančić and others v. Bosnia and Herzegovina» (заява № 15313/15); від 20 лютого 2020 року у справі «Vučenović and Malkoč v. Bosnia and Herzegovina» (заяви № 17760/16 та 57495/17); 20 лютого 2020 року у справі «Pramenković and others v. Bosnia and Herzegovina» (заяви № 44114/16 та № 47031/16); від 05 березня 2020 року у справі «Kladničanin v. Serbia» (заява № 137/10); від 2 липня 2020 року у справі «Dmytrenko and Bezdorozhnyi v. Ukraine» (заяви № 59552/11 та № 7096/12), а також від 8 жовтня 2020 року у справі «Gogić v. Croatia» (заява № 1605/14).

У цьому контексті також важливо згадати рішення ЄСПЛ у справі «Бурмич та інші проти України» (заява № 46852/13), яке є продовженням пілотного рішення у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» (заява № 40450/04) [30]. У цьому рішенні ЄСПЛ зазначив, що в рамках процедури пілотного рішення одним із найважливіших завдань є спонукання держави-відповідача до запровадження засобу юридичного захисту для всіх потерпілих від системного порушення, а відповідальність за надання відшкодування обов'язково покладатиметься на національні органи влади.

У справі «Бурмич та інші проти України» заявники скаржилися на невиконання або тривале невиконання рішень національних судів, ухвалених на їхню користь, і з цих підстав стверджували про порушення Україною їхніх прав, гарантованих статтями 6, 13 Конвенції, а також статтею 1 Першого протоколу до Конвенції. ЄСПЛ наголосив, що порушені заявниками питання вже вирішувалися в згаданому пілотному рішенні від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», проте Україна не забезпечила ефективного виконання цього рішення, що зумовило лише зростання кількості аналогічних заяв.

На необхідності системного підходу до вирішення адміністративними судами проблем, порушених у рішенні ЄСПЛ по справі «Бурмич та інші проти України», акцентовано увагу, зокрема, на окремій думці судді Верховного Суду від 12 лютого 2019 року у справі № 240/4937/18, де вказується про необхідність максимального забезпечення судом у кожній справі та, особливо, зразковий, дотримання принципу обов'язковості судового рішення, оскільки невиконання рішень суду призводить до зниження довіри до судової влади, а також посилює переконання того, що вирішити спір (правову проблему), використовуючи звернення до суду, є неефективним [31].

З метою розв'язання зазначеної проблеми, Україною вживаються заходи, спрямовані, зокрема, на усунення системних недоліків вітчизняної правової системи, які, у тому числі, є перешкодою для реалізації конституційного принципу обов'язковості судових рішень. На це звертає увагу І. Черногоренко, який, із посиланням на Програму Кабінету Міністрів України (ціль 12.4 [32]), зазначає, що однією зі своїх цілей Уряд України визнав надання юридичного захисту людині, яка опинилась у складній життєвій ситуації. При тому серед індикаторів досягнення вказаної цілі визначене розв'язання 80 проблем, констатованих у рішеннях ЄСПЛ у справах щодо України, до найбільш поширених серед них належить саме невиконання рішень національних судів; наявність цієї проблеми свідчить про те, що держава не виконує рішення, які винесені її іменем проти неї, тому невиконання рішень національних судів є однією з найбільш відомих негативних асоціацій із Україною в європейській спільноті [33].

Вирішенню проблеми забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судових рішень, зокрема, у публічно-правових спорах, у значній мірі сприяє новий підхід, яким запроваджено судовий контроль за виконанням судового рішення, що визначений з метою реалізації ст. 129-1 Конституції України [3] у ст. 382 КАС України [4]. Так ст. 382 КАС України передбачає дві форми судового контролю за виконанням судового рішення: зобов'язання суб'єкта владних повноважень подати звіт про виконання рішення суду та накладення на керівника суб'єкта владних повноважень, відповідального за виконання рішення, штрафу в сумі від двадцяти до сорока розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Як справедливо звертає увагу Н. Мамченко, до спеціальних способів здійснення судового контролю в адміністративному судочинстві також належить визнання протиправними рішень, дій чи бездіяльності, що вчинені суб'єктом владних повноважень – відповідачем на виконання такої постанови суду або на порушення прав позивача, підтверджених такою постановою суду (ст. 383 КАС України) [35].

Деякі науковці вважають, що доцільним було б запровадити обов'язковий та безальтернативний для всіх адміністративних справ контроль за виконанням судових рішень у публічно-правових спорах, у частині подання суб'єктом владних повноважень звіту про виконання судового рішення. Крім того, пропонується таке: запровадження законодавчих змін стосовно альтернативного викладення судових рішень зобов'язального характеру; їх «монетизації», у випадку неможливості виконання; запровадження астренту (з фр. *L'astreinte*; від лат. *Adstringere* – примус) –

різновид грошового штрафу, визначеного судом, на випадок невиконання боржником зобов'язання, встановленого судовим рішенням, що є додатковим фінансовим заходом для стимулювання виконання судових рішень; встановлення абсолютного судового контролю адміністративних справах, що в сукупності має сприяти реалізації принципу обов'язковості виконання судових рішень і дасть стягувачу та виконавцю певні процесуальні важелі для їх реального виконання [36].

Висновки. Обов'язковість судового рішення є важливою складовою права особи на справедливий суд, що гарантоване ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод, та однією з основних засад судочинства, визначених статтями 129, 129-1 Конституції України, ст.ст. 2, 14, 370 КАС України та ст. 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Обов'язковість судового рішення означає, що таке рішення буде виконано своєчасно (у розумні строки), належним чином (у спосіб, визначений судом) та в повному обсязі (у точній відповідності до приписів мотивувальної та резолютивної частин рішення).

Переслідуючи мету забезпечення реалізації конституційного принципу обов'язковості судових рішень, зокрема, у публічно-правових спорах, адміністративні суди повинні зважено підходити до вибору процесуальних засобів такого забезпечення певним чином, щоб це не призводило до порушення основоположних засад адміністративного судочинства та щоб такі засоби не були надмірними за визначених умов і не призводили до порушення прав, гарантованих Конституцією та законами України, а також Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод. Це означає, що негативні наслідки недобровільного виконання судового рішення мають бути пропорційними та збалансованими, а санкції, накладені судом у зв'язку з невиконанням судового рішення, не повинні бути надмірними; при тому мають враховуватися всі обставини, які стали причиною невиконання судового рішення, надаватися оцінка діям боржника, спрямованих на таке виконання, міру його вини тощо.

Використані джерела:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: Міжнародний документ від 04.11.1950. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення: 03.11.2020)
2. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n99>. (дата звернення: 03.11.2020)
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>. (дата звернення : 03.11.2020)
4. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV в ред. Закону від 03.10.2017 № 2147-VIII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. (дата звернення: 03.11.2020)
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. (дата звернення: 03.11.2020)
6. Берназюк Я. Процесуальні засоби забезпечення реалізації конституційної гарантії обов'язковості судового рішення в адміністративному судочинстві. *Судово-юридична газета*. 2020. URL : <https://bit.ly/2KYi7HQ>. (дата звернення: 03.11.2020)

7. Берназюк Я. О. Особливості забезпечення єдності судової практики та відступу від правових позицій Верховного Суду (на прикладі вирішення публічно-правових спорів). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. Том 2, № 90 (2020), С. 77-89.

8. Берназюк Я. О. Контроль за виконанням судового рішення в адміністративному судочинстві: презентація, представлена 1 грудня 2020 року на загальноукраїнському семінарі, організованого Одеським регіональним відділенням Національної школи суддів України. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1035064/>. (дата звернення: 03.11.2020)

9. Звіт стосовно візиту до України з метою проведення двосторонніх консультацій щодо вдосконалення виконавчого провадження. 2018. 12 с. URL : <https://rm.coe.int/report-mission-to-ukraine-ukr/16808f255a>. (дата звернення: 03.11.2020)

10. Першопричини невиконання рішень національних судів України: аналітична доповідь Українського центру економічних і політичних досліджень імені О. Разумкова. *Національна безпека і оборона*. 2019. № 3-4 (179-180). 92 с.

11. Мамченко Н. Як парламент заблокував виконання рішень судів, в яких боржником є держава. *Судово-юридична газета*. 2020. URL : <https://sud.ua/ru/news/publication/169274-yak-parlament-zablokuvav-vikonannya-rishen-sudiv-v-yakikh-borzhnikom-ye-derzhava>. (дата звернення: 03.11.2020)

12. Постанова Верховного Суду від 11 серпня 2020 року у справі №2 а-1350/08. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90899149>. (дата звернення: 03.11.2020)

13. Нестерович В. Ф. Заборона дискримінації як важливий міжнародний та конституційний принцип в галузі прав людини. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5. С. 86-122.

14. «Для розв'язання проблеми невиконання судових рішень у соціальних спорах необхідна політична воля», – суддя КЦС ВС Ольга Ступак. 2020. *Офіційний веб-сайт Верховного Суду*. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/972078>. (дата звернення: 03.11.2020)

15. Мамченко Н. 10 млн євро долга, больше 13 тысяч пострадавших: когда Украина решит проблему невыполнения судебных решений. *Судебно-юридическая газета*. 2020. URL : <https://bit.ly/34MFXNR>. (дата обращения: 03.11.2020)

16. Третій щорічний форум «Виконання рішень національних судів в Україні»: підсумки обговорення. *Юридична газета online*. 2020. URL : <https://jur-gazeta.com/golovna/tretiy-shchorichniy-forum-vikonannya-rishen-nacionalnih-sudiv-v-ukrayini-pidsumki-obgovorennya.html>. (дата звернення: 03.11.2020)

17. Нестерович В.Ф. Обрання суддів на загальних виборах: аргументи «за» та «проти». *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. № 3. С. 171-186.

18. Гудима Д. Практика ВС щодо протидії зловживанню процесуальними правами під час виконання судових рішень. *Судово-юридична газета*. 2020. URL : <https://sud.ua/ru/news/sudebna-ya-praktika/174159-praktika-vs-schodo-protidii-zlovzhivannyai-protse-sualnimi-pravami-pid-chas-vikonannya-sudovikh-rishen>. (дата звернення: 03.11.2020)

19. Рішення Конституційного Суду України від 30 червня 2009 року № 16-рп/2009. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-09#Text>. (дата звернення: 03.11.2020)

20. Рішення Конституційного Суду України від 26.06.2013 № 5-рп/2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13>. (дата звернення: 03.11.2020)

21. Рішення Конституційного Суду України від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#Text>. (дата звернення: 03.11.2020)

22. Рішення Конституційного Суду України від 13.12.2012 № 18-рп/2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-12>. (дата звернення: 03.11.2020)
23. Рішення Конституційного Суду України від 25.04.2012 № 11-рп/2012. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12>. (дата звернення: 03.11.2020)
24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шмалько проти України» від 20.07.2004, заява № 60750/00. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_226#n2316. (дата звернення: 03.11.2020)
25. Рішення Конституційного Суду України від 15.05.2019 № 2-р(П)/2019. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19>. (дата звернення: 03.11.2020)
26. Рішення Конституційного суду України від 28.08.2020 № 10-р/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-20#Text>. (дата звернення: 03.11.2020)
27. Огнев'юк Г. З. Обов'язковість рішення суду як складова принципу правової визначеності. *Часопис Київського університету права*. 2015. № 2. С. 171-175.
28. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>. (дата звернення: 03.11.2020)
29. Рішення Конституційного Суду України від 20.12.2018 № 13-р/2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-18#Text>. (дата звернення: 03.11.2020)
30. Постанова Верховного Суду від 27 грудня 2019 року у справі № 757/42871/15-а. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86717745>. (дата звернення: 03.11.2020)
31. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України» від 15.01.2010, заява № 40450/04. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479. (дата звернення: 03.11.2020)
32. Окрема думка судді Верховного Суду Берназюка Я. О. від 12 лютого 2019 року на рішення Верховного Суду від 21 січня 2019 року у справі № 240/4937/18. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79758812>. (дата звернення: 03.11.2020)
33. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: постанова Верховної Ради України від 04.10.2019 № 188-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-20#n2>. (дата звернення: 03.11.2020)
34. Черногоренко І. Виконання рішень Європейського суду з прав людини: місія не здійснена чи нездійснена. *Судово-юридична газета*. 2020. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/158858-vikonannya-rishen-yevropeyskogo-sudu-z-prav-lyudini-misiya-ne-zdiysnena-chi-nezdiysnena>. (дата звернення: 03.11.2020)
35. Мамченко Н. Застосування статті 383 КАС України щодо забезпечення виконання судового рішення: проблемні питання. *Судово-юридична газета*. 2019. URL : <https://sud.ua/ru/news/publication/145726-zastosuvannya-st-383-kasu-schodo-zabezpechennya-vikonannya-sudovogo-rishennya-problemni-pitannya>. (дата звернення: 03.11.2020)

References:

1. Konventsia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: Mizhnarodnyi dokument vid 04.11.1950. (1950) N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (shchodo pravosuddia): Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1401-VIII. (2016) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-19#n99>. [in Ukrainian].
3. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. (1996) N. p. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].

4. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 06.07.2005 № 2747-IV v red. Zakonu vid 03.10.2017 № 2147-VIII. (2017) N. p. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. [in Ukrainian].

5. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII. (2016) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>. [in Ukrainian].

6. Bernaziuk, Ya. (2020). Protseusualni zasoby zabezpechennia realizatsii konstytutsiinoi harantii обов'язkovosti sudovoho rishennia v administratyvnomu sudochynstvi. *Sudovoyurydychna hazeta - Judicial-legal newspaper*. URL : <https://bit.ly/2KYi7HQ>. [in Ukrainian].

7. Bernaziuk, Ya. O. (2020) Osoblyvosti zabezpechennia yednosti sudovoi praktyky ta vidstupu vid pravovykh pozytsii Verkhovnoho Sudu (na prykladi vyryshennia publichno-pravovykh sporiv). *Visnyk Luhanskoho derzhaonoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. Didorenka - Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E.O. Didorenko*. Vol. 2, 90 (2020), 77-89. [in Ukrainian].

8. Bernaziuk, Ya, O. (2020) Kontrol za vykonanniam sudovoho rishennia v administratyvnomu sudochynstvi: prezentatsiia, predstavlena 1 hrudnia 2020 roku na zahalnoukrainskomu seminari, orhanizovanoho Odeskym rehionalnym viddilenniam Natsionalnoi shkoly suddiv Ukrainy. N. p. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1035064/>. [in Ukrainian].

9. Zvit stosovno vizytu do Ukrainy z metoiu provedennia dvostoronnikh konsultatsii shchodo vdoskonalennia vykonavchoho provadzhennia. (2018) N. p. URL : <https://rm.coe.int/report-mission-to-ukraine-ukr/16808f255a>. [in Ukrainian].

10. Pershoprychyny nevykonannia rishen natsionalnykh sudiv Ukrainy: analitychna dopovid Ukrainiskoho tsentru ekonomichnykh i politychnykh doslidzhen imeni O. Razumkova. (2019) *Natsionalna bezpeka i oborona - National security and defense*, 3-4 (179-180). [in Ukrainian].

11. Mamchenko, N. (2020) Yak parlament zablokuvav vykonannia rishen sudiv, v yakyykh borzhnykom ye derzhava. *Sudovo-yurydychna hazeta - Judicial-legal newspaper*. URL : <https://sud.ua/ru/news/publication/169274-yak-parlament-zablokuvav-vikonannya-rishen-sudiv-v-yakikh-borzhnikom-ye-derzhava>. [in Ukrainian].

12. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 11 serpnia 2020 roku u spravi № 2 a-1350/08. (2020) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90899149>. [in Ukrainian].

13. Nesterovych, V. F. (2020) Zaborona dyskryminatsiyi yak vazhlyvyi mizhnarodnyy ta konstytutsiynyy pryntsyp v haluzi prav lyudyny. *Ekspert: paradyhmny yurydychnykh nauk i derzhaonoho upravlinnya - Expert: paradigms of legal sciences and public administration*, 5, 86-122. [in Ukrainian].

14. «Dlia rozviazannia problemy nevykonannia sudovykh rishen u sotsialnykh sporakh neobkhidna politychna volia», – suddia KTS VS Olha Stupak. (2020). *Ofitsiynyi veb-sait Verkhovnoho Sudu - Official website of the Supreme Court*. URL : <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/972078>. [in Ukrainian].

15. Mamchenko, N. (2020). 10 mln evro dolha, bolshe 13 tysiach postradavshykh: kohda Ukrayna reshyt problemu nevypolnennia sudebnykh reshenyi. *Sudebno-yurydycheskaia hazeta- Judicial-legal newspaper*. URL : <https://bit.ly/34MFXNR>. [in Russian].

16. Tretii shchorichnyi forum «Vykonannia rishen natsionalnykh sudiv v Ukraini»: pidsumky obhovorennia. (2020) *Yurydychna hazeta online- Legal newspaper online*. N. p. URL : <https://yur-gazeta.com/golovna/tretiy-shchorichniy-forum-vikonannya-rishen-natsionalnih-sudiv-v-ukrayini-pidsumki-obgovorennia.html>. [in Ukrainian].

17. Nesterovych, V. F. (2020) Obrannya suddiv na zahal'nykh vyborakh: arhumenty «za» ta «proty». *Visnyk Luhanskoho derzhaonoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. Didorenka- Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 3, 171-186.

18. Hudyma, D. (2020) Praktyka VS shchodo protydyi zlovzhvyvanniu protsesualnymy pravamy pid chas vykonannia sudovykh rishen. *Sudovo-yurydychna hazeta - Judicial-legal newspaper*. URL : <https://sud.ua/ru/news/sudebnaya-praktika/174159-praktika-vs-schodo-protidyiy-zlovzhivannyu-protsesualnimi-pravami-pid-chas-vikonannya-sudovykh-rishen>. [in Ukrainian].

19. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 30 chervnia 2009 roku № 16-rp/2009. (2009) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v016p710-09#Text>. [in Ukrainian].

20. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 26.06.2013 № 5-rp/2013. (2013) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-13>. [in Ukrainian].

21. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 23 lystopada 2018 roku № 10-r/2018. (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-18#Text>. [in Ukrainian].

22. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 13.12.2012 № 18-rp/2012. (2012) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-12>. [in Ukrainian].

23. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 25.04.2012 № 11-rp/2012. (2012) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v011p710-12>. [in Ukrainian].

24. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Shmalko proty Ukrainy» vid 20.07.2004, zaiava № 60750/00. (2004) N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_226#n2316. [in Ukrainian].

25. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 15.05.2019 № 2-r(II)/2019. (2019) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-19>. [in Ukrainian].

26. Rishennia Konstytutsiinoho sudu Ukrainy vid 28.08.2020 № 10-r/2020. (2020) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-20#Text>. [in Ukrainian].

27. Ohnevruk, H. Z. (2015) Oboviazkovist rishennia sudu yak skladova pryntsyphu pravovoi vyznachenosti. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava - Journal of Kyiv University of Law*, 2, 171-175. [in Ukrainian].

28. Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 13.07.2017 № 2136-VIII. (2017) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>. [in Ukrainian].

29. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy vid 20.12.2018 № 13-r/2018. (2018) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v013p710-18#Text>. [in Ukrainian].

30. Postanova Verkhovnoho Sudu vid 27 hrudnia 2019 roku u spravi № 757/42871/15-a. (2019) N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86717745>. [in Ukrainian].

31. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi «Iurii Mykolaiovych Ivanov proty Ukrainy» vid 15.01.2010, zaiava № 40450/04. (2010) N. p. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_479. [in Ukrainian].

32. Okrema dumka suddi Verkhovnoho Sudu Bernaziuka Ya.O. vid 12 liutoho 2019 roku na rishennia Verkhovnoho Sudu vid 21 sichnia 2019 roku u spravi № 240/4937/18. (2019) N. p. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79758812>. [in Ukrainian].

33. Pro Prohramu diialnosti Kabinetu Ministriv Ukrainy: postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 04.10.2019 № 188-IX. (2019) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-20#n2>. [in Ukrainian].

34. Chernihorenko, I. (2020) Vykonannia rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: misiia ne zdiisnena chy nezdiisnenna. *Sudovo-yurydychna hazeta - Judicial-legal newspaper*. URL : <https://sud.ua/ru/news/blog/158858-vikonannya-rishen-yevropeyskogo-sudu-z-prav-liudini-misiia-ne-zdiisnena-chi-nezdiisnenna>. [in Ukrainian].

35. Mamchenko, N. (2019) Zastosuvannia statti 383 KAS Ukrainy shchodo zabezpechennia vykonannia sudovoho rishennia: problemni pytannia. *Sudovo-yurydychna hazeta - Judicial-legal newspaper*. URL : <https://sud.ua/ru/news/publication/145726-zastosuvannya>.

st-383-kasu-schodo -zabezpechennya-vikonannya-sudovogo-rishennya-problemni-pitannya.
[in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 03.11.2020

Берназюк Я. А.,
доктор юридических наук, профессор,
заслуженный юрист Украины, профессор кафедры
конституционного и международного права
Таврического национального университета
имени В. И. Вернадского
(г. Киев, Украина)

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ГАРАНТИИ ИСПОЛНЕНИЯ СУДЕБНОГО РЕШЕНИЯ В АДМИНИСТРАТИВНОМ ПРОЦЕССЕ

В статье освещены отдельные вопросы конституционных гарантий исполнения судебного решения в административном процессе. Обосновано, что неисполнение судебных решений в административном судопроизводстве остается одной из самых распространенных проблем, с которой граждане Украины обращаются в Европейский суд по правам человека. Исследованы новые конституционные подходы к применению принципа обязательности исполнения судебного решения при решении публично-правовых споров на основании анализа Конституции и законов Украины, решений Конституционного Суда Украины и отдельных решений Европейского суда по правам человека. Определено, что одним из эффективных средств обеспечения реализации конституционного принципа обязательности судебного решения в административном судопроизводстве является судебный контроль.

Ключевые слова: конституционные гарантии, судебное решение, обязательность исполнения, административный процесс.

Bernaziuk J.,
Doctor of Laws, Professor
Honored Lawyer of Ukraine,
Professor of the Department of Constitutional and
International Law of Tavrida National
University named after V.Vernadsky
(Kyiv, Ukraine)

CONSTITUTIONAL GUARANTEES OF EXECUTION OF A COURT DECISION IN ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

The article covers some issues of constitutional guarantees of execution of a court decision in administrative proceedings. It is substantiated that non-enforcement of court decisions in administrative proceedings remains one of the most common problems with which citizens of Ukraine apply to the European Court of Human Rights. New constitutional approaches to the application of the principle of binding execution of a court decision in resolving public

disputes based on the analysis of the Constitution and laws of Ukraine, decisions of the Constitutional Court of Ukraine and individual decisions of the European Court of Human Rights are studied.

It is established that the main novelties of the constitutional reform in the field of justice in Ukraine include the fact that the powers to control the execution of a court decision are fixed at the level of the provisions of the Basic Law of Ukraine; the amendments determined that the binding nature of a court decision extends not only to the territory of Ukraine; the responsibility for the execution of a court decision rests with the state, and control over this process rests with the court that rendered the decision.

It is determined that one of the effective means of ensuring the implementation of the constitutional principle of binding judicial decisions in administrative proceedings is judicial control. It is substantiated that strengthening judicial control over the execution of court decisions and giving the court the right to impose penalties for this purpose is a measure to ensure the constitutional right of citizens to judicial protection.

It is proved that increasing the efficiency, quality and quantity of executed court decisions in Ukraine, which have entered into force, will lead to the following positive results: increasing the authority of the judiciary and the state as a whole, as well as the level of trust in government agencies; affirmation of the principle of the rule of law, etc.

Keywords: constitutional guarantees, court decision, obligation to comply, administrative process.

DOI: 10.33766/2524-0323.92.215-223

УДК 342.924

Т. М. Малиновська,

кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії
злочинності Харківського національного
університету внутрішніх справ
(м. Харків, Україна)

e-mail: malttn496@gmail.com

 <https://orcid.org/0000-0002-7713-7617>

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО СУДОВОГО ЗАХИСТУ ЖЕРТВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТАТТЕЮ 173-2 КУпАП

У науковій статті розглянуті проблемні питання забезпечення ефективного судового захисту жертв домашнього насильства у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП. Зауважено, що домашнє насильство є комплексною проблемою, що порушує цілу низку прав і свобод людини. Наголошено, що Україна належить до тих країн, у яких ще відсутня ефективна система захисту та надання допомоги жертвам домашнього насильства.

У науковій статті проведено аналіз судової практики у справах про адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173-2 КУпАП.